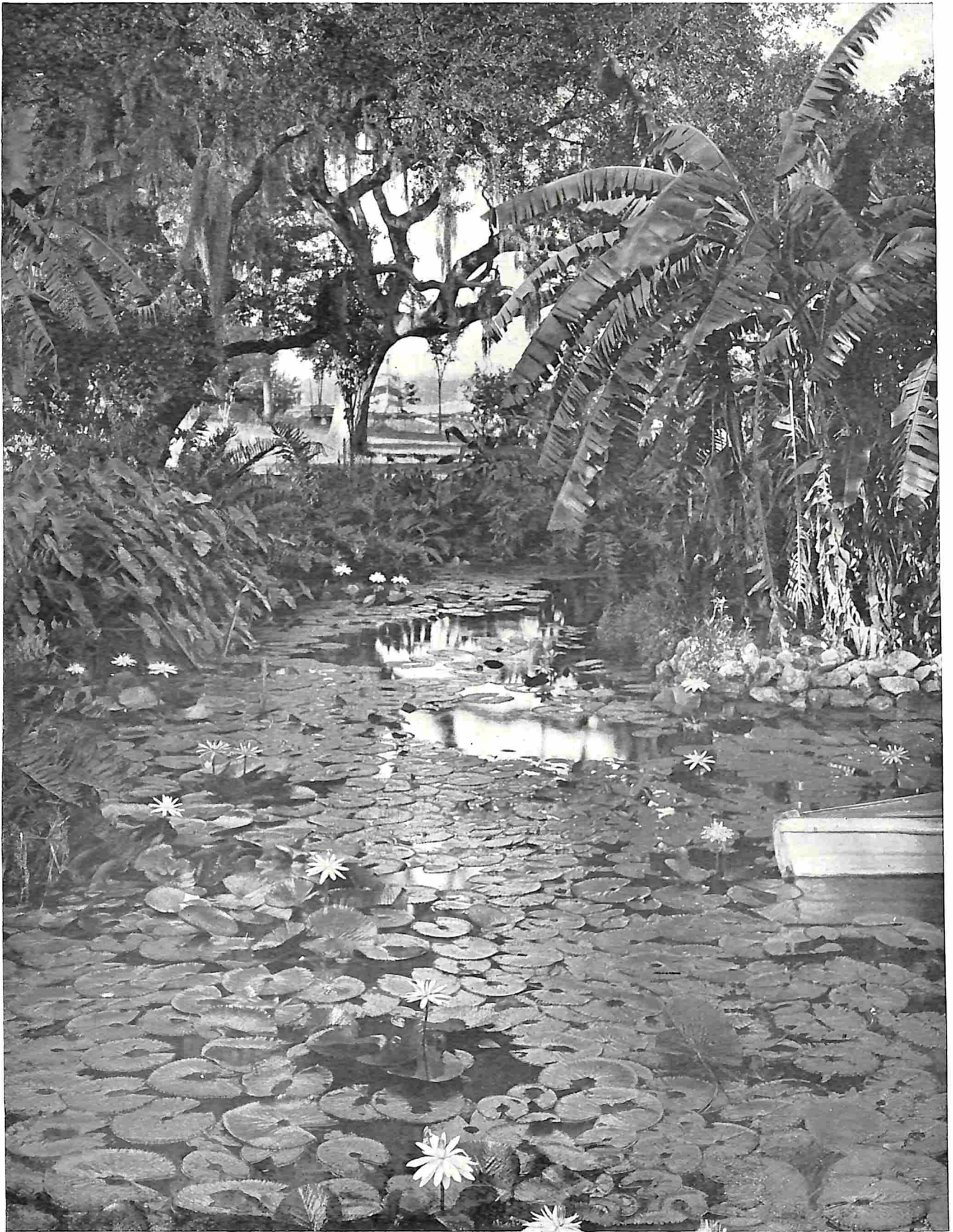

BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 24

ZATERDAG 13 JUNI 1936

TROPEN-WEELDE

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

TROPEN-WEELDE (ILL.). BLZ. 277

VAN VERRE EN VAN NABIJ, DOOR THOMAS WOLFE

BLZ. 278—279

HET PSYCHOLOGISCHE MOMENT, DOOR WS. BLZ. 279

ZWEDEN, HET LAND DER BERNADOTTES (GEÏLL.),

DOOR CHRISTINE DOORMAN. BLZ. 279, 286—288

DE PRAEHISTORIE VAN DEN MENSCH (GEÏLL.), DOOR

J. H. VAN WIERINGEN (III). BLZ. 280—283

DE GEOORDE FUUT (GEÏLL.), DOOR MR. FR. HAVER-

SCHMIDT. BLZ. 283—284

ONZE WILDE ORCHIDEËN (GEÏLL.), DOOR M. BA-

RENDRECHT—HOEN BLZ. 284—287

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

Van verre en van nabij

DOOR THOMAS WOLFE

AAN den zelfkant van een klein stadje stond, op een terrein, dat van den spoorweg af omhoog liep, een keurig klein huisje van witte planken en voorzien van levendig groene blinden. Aan één kant van het huis was een tuin, netjes verdeeld in vierkanten voor de groenten, en een wijngaard, welker vruchten in Augustus rijp zouden zijn. Vóór het huis stonden drie reuzen van eiken, die het 's zomers beschutten met hun massieve schaduw en aan de andere zijde lag een border met vroolijk gekleurde bloemen. Het geheel maakte den indruk van netheid, voorspoed en bescheiden comfort. ☼ Elken dag, enkele minuten over tweeën, passeerde de sneltrein dit plekje. Op dat oogenblik begon hij, na bij de stad stilgestaan te hebben om even adem te scheppen, geleidelijk zijn vaart te vergrooten, maar had nog niet zijn volle snelheid bereikt. Bedaard kwam hij in zicht, schoof langs met een machtige, zwaaiende beweging van de locomotief, een dreunend, gelijkmatig gerommel van de zware wagens op de rails, en verdween dan in de diepgelegen baan. Enkele oogenblikken nog was de machine te volgen door de zware, puffende rookwolken, die met bepaalde tusschenpoozen boven het weidegras uitkwamen, tot ten laatste niets meer te hooren was dan het diepe, ratelende geluid der wielen, dat wegstierf in de droomerige stilte van den namiddag. ☼ Elken dag gedurende meer dan twintig jaar had de machinist, wanneer de trein dit huis naderde, een stoot op de fluit gegeven en elken dag was er, zoodra zij het geluid gehoord had, een vrouw in de achterdeur van het huis verschenen en had naar hem gewuifd. Eerst had zij een klein kind bij zich gehad, dat aan haar rokken hing en nu was dit kind tot een volwassen jonge vrouw opgegroeid en elken dag kwam ook zij met haar moeder naar de deur en wuifde. ☼ De machinist was oud en grijs geworden in dienst. Hij had zijn grooten trein, geladen met zijn levenden last, tienduizend keer door het land gevoerd. Zijn eigen kinderen waren vol-

wassen en getrouwd en vier keer had hij vóór zich op de spoorbaan het ijzingwekkende beeld van tragedie als een kanonskogel zien convergeeren tot het afgrijselijke onzichtbaar werd voor den kop van den locomotief — een brik vol kinderen, één dichte rij verbijsterde gezichtjes; een oude auto, die in de rails was blijven steken, met de starre gedaanten van menschen, geparalyseerd van angst; een havelooze landlooper, die langs de rails liep, te doof en te oud om het waarschuwend fluiten te hooren; en een gedaante, die zich met een gil langs zijn raampje wierp — dit alles had de man gezien en meegemaakt. Hij had al de smart, de vreugde, het gevaar en den arbeid gekend, die iemand als hij kon kennen; hij was gegroeefd en verweerd bij het trouw volbrengen van zijn taak en nu, opgevoed in de school van geloof en moed en nederigheid, die zijn werk meebracht, was hij oud geworden en had hij de grootheid en wijsheid, die zulken mannen eigen is. ☼ Maar welke gevaren, welke tragedie hij ook gekend had, het beeld van het huisje en de vrouwen, die met een frank en vrij gebaar hem toewuifden, had zich in den geest van den machinist vastgezet als iets moois en blijvends, iets, dat buiten alle verandering en ongeluk stond, en iets dat altijd hetzelfde zou zijn, welk ongeval, welke vergissing ook het ijzeren voorschrift van zijn dagen mocht breken. ☼ Het zien van het huisje en die twee vrouwen gaf hem het merkwaardigste geluk, dat hij ooit gekend had. Hij had hen in allerlei licht, in allerlei weersomstandigheden gezien. Hij had hen gezien in het scherpe, naakte licht van een wintersch grijzen dag, wanneer de aarde bruin en de grasstoppels bevroren waren, en hij had hen ook gezien in den lokkenden groenen toover van April. ☼ Hij voelde voor hen en voor het huisje, waarin zij woonden, zulk een teederheid als iemand voor zijn eigen kinderen zou voelen en ten laatste stond het beeld van hun leven zoo scherp in hem geteekend, dat hij meende hun leven geheel te kennen, op elk uur en elk oogenblik van den dag en hij besloot om eens, wanneer de jaren van zijn dienst achter hem lagen, die menschen te gaan opzoeken en eindelijk eens te spreken met hen, wier levens zoo met het zijne verbonden waren. ☼ Die dag kwam. Eindelijk stapte de machinist uit een trein op het perron van het stadje, waar de twee vrouwen woonden. Zijn jaren op de rails waren ten einde. Hij was gepensioneerd, had geen werk meer te doen. Langzaam liep de machinist het station uit en de straten van het stadje door. Alles was zoo vreemd voor hem alsof hij deze stad nooit tevoren gezien had. Al voortlopend groeide zijn verwarring en bedremmeldheid. Kon dit de stad zijn, die hij tien duizend keer gepasseerd was? Waren dit dezelfde huizen, die hij zoo dikwijls uit het hooge raampje van zijn machine gezien had? Het was alles zoo onbekend, zoo verontrustend als een stad in een droom en naarmate hij voortliep, groeide de verwarring in hem. ☼ Nu dunden de huizenrijen tot de uitloopers der stad en de straat ging over in een landweg — die, waaraan de vrouwen woon- den. Langzaam liep de man verder in de hitte en het stof. Eindelijk stond hij voor het huis, dat hij zocht. Hij wist terstond, dat hij de juiste plek gevonden had. Hij zag de enorme eiken voor he-

huis, de bloembedden, de tuin en de wijngaard, en daarachter het glinsteren van rails. ☼ Ja, dit was het huis, dat hij zocht, de plek, die hij zoovele keeren langsgekomen was, waarnaar hij zulk een verlangen in zich gevoeld had. Maar nu hij die gevonden had, nu hij daar was — waarom aarzelde nu zijn hand op het tuinhek, waarom was de stad, de weg, de aarde, de ingang naar deze plek zoo afstootend geworden als het landschap in een naren droom? Waarom had hij nu dat gevoel van verwarring, weifeling, hopeloosheid? ☼ Hij ging het hek binnen, liep langzaam het pad op; een oogenblik daarop had hij de drie stoeptreden beklommen, die naar de voordeur leidden en belde. Even later hoorde hij voetstappen in de gang, de deur werd geopend, een vrouw verscheen en keek hem aan. ☼ En terstond, met een pijnlijk gevoel van iets verloren te hebben, had hij spijt dat hij gekomen was. Hij wist dadelijk, dat de vrouw, die hem nu met wantrouwend blik opnam, dezelfde was, die hem zoovele duizenden keeren toegewuifd had. Maar haar gezicht was scherp en smal en mager; haar wangen hadden vermoeide, ondiepe vouwen en de kleine oogen gluurden naar hem met verlegen argwaan en aarzeling. Al het franke, de warmte en de genegenheid, die hij in haar gebaar gelezen had, waren verdwenen op het oogenblik dat hij haar zag en haar onvriendelijke stem hoorde. ☼ En nu klonk zijn eigen stem hem onwerkelijk en spookachtig in de ooren, terwijl hij trachtte zijn aanwezigheid te verklaren, haar te vertellen wie hij was en waarom hij gekomen was. Hij stamelde echter voort, koppig vechtend tegen het afgrijselijke van spijt, verlegenheid, ongeloof, die in hem opgekomen waren, die al zijn vroegere vreugde vermoordden en zijn daad van genegenheid in zijn eigen oogen zoo beschamend maakten. ☼ Ten laatste noodigde de vrouw hem bijna onwillig uit binnen te komen en riep met harde, schrille stem haar dochter. Toen zat de man voor een folterende poos in een leelijk voorkamertje en trachtte te praten, terwijl de twee vrouwen hem met botte, verbijsterde vijandigheid, met knorrige, schroomvallige gereserveerdheid aanstaarden. ☼ En tenslotte stamelde hij een haastig vaarwel en vertrok. Hij liep het pad af en den weg langs naar de stad en plotseling wist hij, dat hij een oud man was. Flink en vol vertrouwen had hij steeds het bekende beeld van de rails vóór zich gezien, nu voelde hij zich ellendig bij het zien van de vreemde en niet vermoede wereld, die altijd binnen steenworp-afstand van hem geweest was, maar die hij nooit gezien of gekend had. En hij wist dat al de toover van die blinkende baan, het beeld van die glinsterende lijn, de voorstelling, die hij zich gevormd had van dat kleine, heerlijke heelal van zijn verlangen, voor altijd verloren waren.

Het psychologische moment

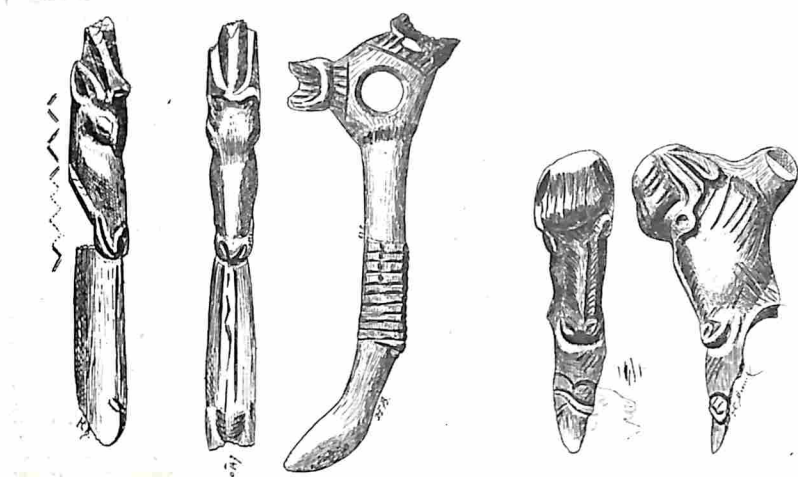
IN het kleine stadstuintje staat op een piedestal het beeld. Het is gemaakt uit rooden zandsteen, en stelt de een of andere godin voor. Haar naam ben ik nooit te weten kunnen komen, en die interesseert mij ook niet buitengewoon. Ik vind alleen, dat zij zich verkeerd heeft opgesteld. Zij behoorde in een romantischen tuin op te rijzen uit

een weelde van rozen, met als achtergrond een dicht en donker heestergewas. Maar zij staat op de kruising van twee grintpaadjes van een halven meter breed, zij ziet uit op een tuintje, miserabel van gloednieuwheid, dat door de beide paadjes rechtvaardig in vier rechthoekjes is verdeeld, en zij heeft tot achtergrond een blauwgeverfde schuur, waarin men kolen en fietsen bergt. Wát een milieu voor een godin! Maar zij glimlacht. ☼ Zij glimlacht altijd! Zij glimlacht als het hagelt, en zij glimlacht als het sneeuwt, zij glimlacht als het lente en als het herfst is, in de donkere dagen voor Kerstmis en in de Hondsdagen, des morgens en des middags en des avonds en des nachts. Altijd. Met haar afwezig, naar binnen gekeerden glimlach, alsof zij aan iets prettigs denkt, dat wij allemaal niet mogen weten. Het is, in dézen tuin, en in ons Hollandsch klimaat en onze samenleving, de glimlach van het ongelegen oogenblik. ☼ Maar nu is het Zondag, en wij hebben ons opgemaakt voor onze gewone, Zondagsche wandeling. De klokken zingen uit den stralenden hemel; een zwerm duiven klapwiekt in kunstige zwenkingen door de lucht; een blinkende wolk kijkt peinzend naar de aarde. En natuurlijk trekt onze kleine karavaan weer langs de roodstenen godin. ☼ „Paps, lacht die juffrouw altijd?” vragen de kinderen. ☼ Ja, die lacht nu altijd. En meestal heeft zij het grootste ongelijk van de wereld, om daar zoo te staan lachen. Maar nu is de aarde verheugd door het licht en door den Zondag, en zelfs het nare tuintje is een beetje feestelijk geworden. Nu mag ze lachen, sterker: nu móet ze lachen. Nu is het oogenblik gekomen, dat het niet meer dwaas of vervelend of overbodig of ongelegen is: nu is er het psychologische moment van den glimlach der roodstenen godin. Ws.

Zweden, het land der Bernadottes

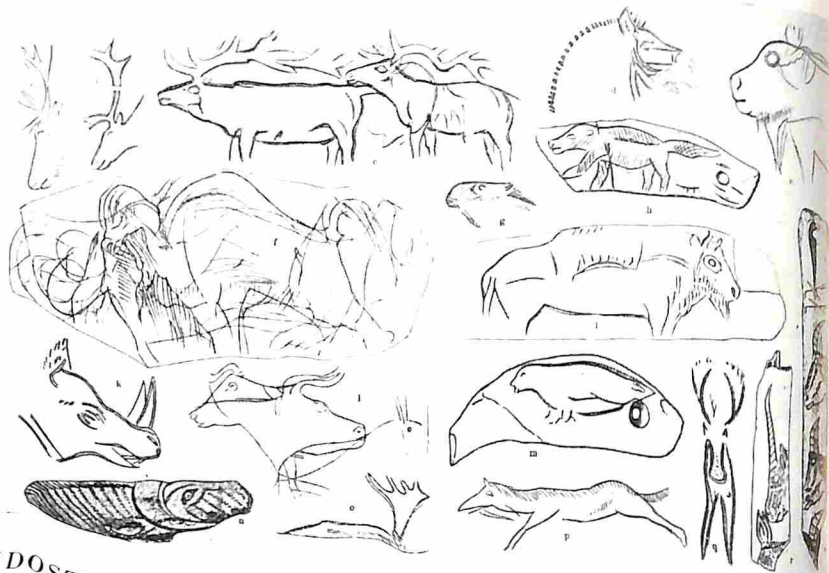
DOOR CHRISTINE DOORMAN

GOD heeft ons gezegend met een heerlijk, uitverkoren land”, schreef Dr. Afzelius, de groote Zweedsche sagenvorscher, „de lente is in het Noorden heerlijk frisch groen en vol rijk leven, onze zomer- en herfstzon is mild en vruchtbaarmakend, en welke natuur is aanbiddelijker in den winteravond, dan bij ons in Zweden? Zie het lichten der sneeuw in intense kleuren bij ondergaande zon, zie de schitterend witte sneeuw over het landschap, de fonkelende sterren aan den klaren hemel!” ☼ Zoo is het land der Wasa's, nu van de Bernadottes. ☼ Hoogst merkwaardig is de geschiedenis van het Huis Bernadotte, merkwaardig genoeg om nog eens weer te herdenken. Nadat de laatste vorst uit het Huis Wasa, Karel XIII, kinderloos gestorven was, en ook de aangenomen troonopvolger, Prins Christiaan van Denemarken, op 21 Mei 1819 door een val van zijn paard was overleden, was men ten einde raad, wien in zijn plaats te kiezen. Bij de vergadering der Stenden, die daarover te beslissen hadden, was de opinie zeer verdeeld. Er hadden zich verschillende kandidaten voorgedaan. In de eerste plaats de koning van Denemarken Frederik VI, door wiens eventueele troonsbestijging de drie Skandinavische rijken onder één scepter zouden worden verenigd. — Rusland zou gaarne den Prins van Oldenburg gekozen zien en ook was er sprake van Prins Frederik van Augustenburg. Ondertussen doet het eigenaardig aan, dat er van den zoon van den onttroonden koning Gustaaf IV nauwelijks meer sprake was. ☼ Bij deze groote verdeeldheid van inzichten leek de oplossing der kwestie lastiger dan ooit, toen men plotseling hoorde van een nieuwe candidatuur, waaraan in officieele kringen nooit was gedacht. Ze scheen eensklaps ontstaan, deze candidatuur, als door een soort van inspiratie, en al kwam zij onverwacht, zij vond dadelijk den meesten bijval, ook om het heel vreemde en excentrieke. (Slot op bladz. 287)

LINKS: FRAAI GEORNAMENTEERDE BEENEN „COMMANDO GRAVEERINGEN OP RENDIERHORENS. MEN

(Naar Kl. de Zwaan)

OSTAVEN" UIT HET CROMAGNON-TIJDPERK; RECHTS: FRAAIE DIERENKOPPEN (Naar Kl. de Zwaan en Obermaier)

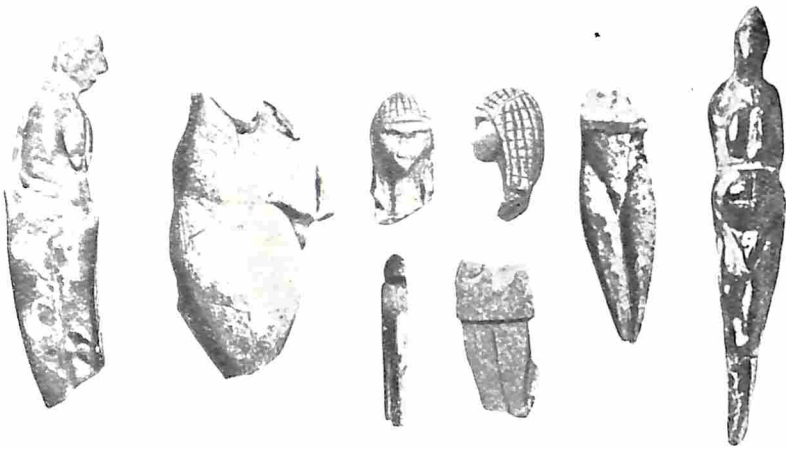
DE PRAEHISTORIE VAN DEN MENSCH

DOOR J. H. VAN

WIERINGEN (III)

OVER de cultuur van den Homo heidelbergensis kunnen wij kort zijn. Deze bestond slechts uit ruw behouwen steenen gebruiksvoorwerpen. De grootte dezer uiterst primitieve gebruiksvoorwerpen is doorgaans aan variatie onderhevig. Zoo vindt men naast 25—30 cm groote „bijlen” (bedoeld wordt: het lemmet) soortgelijke van circa 15 cm. Gebruiksvoorwerpen van 5 cm of kleiner, zooals ze in latere cultuurperioden zoo veelvuldig aangetroffen worden, kent men uit de Heidelberg-aera niet. Voor het gevoel van den hedendaagschen ver geëvolueerden mensch, den schepper van Diesel- en andere motoren, van ranke Panders en Fokkers, van gestroomlijnde locomotieven, van perfect geoutilleerde nijverheidsfabrieken en van ultra-satanische verdelgingsmechanismen, maken deze koude steenen voorwerpen inderdaad een stumperigen, miserabelen indruk, zonder eenigen smaak of kleur. Doch ondanks dit alles blinken ze uit in doelmatigheid, het privilege der menschheid. Zoo kan men, hoe men het ook wendt of keert, o.a. aan de steenen Heidelbergknotsen heel duidelijk zien, hoe deze in den wazigen voortijd perfect aangewend konden worden om den medeminnaar resoluut tot andere gedachten te brengen of om den een of anderen al te brutalen rhinoceros het stilzwijgen op te leggen. Behalve genoemde bijlen of knotsen bezat de mensch van Heidelberg ook nog nijverheidsartikelen in den eigenlijken zin des woords, zooals b.v. krabbers, handboren en stiften, welke blijkbaar gediend moeten hebben om het overmeesterde en gedooide wild van de huid te ontdoen. Gereedschappen van hout, been, ivoor of van metaal vervaardigd, heeft men tot dusverre uit die periode niet kunnen aantoonen; naar alle waarschijnlijkheid besefte de Heidelbergmensch de mogelijkheid hiervan nog niet. Nu de aera van den Neanderthaler. Wat zijn cultuur betreft, deze heeft, ofschoon iets verder geëvolueerd, zich ook al niet te ver van het allerprimitiefste verwijderd. Ook de Neanderthaler leefde uitsluitend in een steenen tijdperk, d.w.z. hij verstond de kunst om voorwerpen uit ijzer, koper, zilver, ivoor of been te vervaardigen of die te versieren, al evenmin. Zooals reeds gezegd, is de Neanderthaler cultureel in vergelijking met

zijn „voorganger” een weinig verder gekomen. Dit hebben wij mogen constateeren uit het feit, dat zijn nijverheidsartikelen niet alleen mooier en meer verfijnd zijn uitgevoerd, maar ook, dat ze in aantal zijn toegenomen; er is derhalve meer verscheidenheid gekomen. Behalve dezen vooruitgang zien wij in dit tijdperk ook voor het eerst in de wereldhistorie der menschheid vuursporen optreden, in den vorm van verkoolde dierenbeenderen en van met roet bedekte steenen. Vuursporen uit den tijd van den Heidelberger kennen wij nog niet, ofschoon niemand er aan twijfelt, dat deze oermensch evenals de Neanderthaler de kunst verstaan heeft, om „de vonk des hemels”, welke in het dorre hout geslagen was, te onderhouden en te beheerschen. Bij de Neanderthalvondsten te Krapina (Balkan) heeft men vele bewijzen van deze kunst aangetroffen. Alleen met dit verschil, dat het hier geen dierenbeenderen, doch die van menschen betreft. Ook werden er met brandplekken bezaaide menschelijke schedels aangetroffen, welke in de meeste gevallen aan het schedeldak doorboord waren. Uit de hoedanigheid dezer trepanaties heeft men tenslotte na lang dispuut opgemaakt, dat deze na herhaaldelijk beuken aangebracht zijn met behulp van aldaar ter plaatse ontdekte scherpkantige steenen voorwerpen. Het is wellicht niet uitgesloten, dat het slachtoffer levend aan een dergelijke onmenselijke marteling blootgestaan heeft. Maar hoe het ook zij, deze lugubere vondsten hebben ons ten duidelijkste doen inzien, dat Oost-Europa ten tijde van de Neanderthaler-overheersching bewoond is geweest door een kanibalenstam, die de op bovengeschilderde wijze te doden en hem te zijnen spijze boven de vlammen te roosteren. In West- en Midden-Europa daarentegen was de Neanderthaler beschaafder; men kende hier geen kanibalisme, men nuttigde slechts hetgeen het woud opleverde. Het cultiveeren van den bodem ter verhooging der productie was nog niet bekend; deze tak van nijverheid ontwikkelde zich eerst met de komst van den Cromagnon-mensch. Voorzover wij weten, was de Neanderthaler evenals waarschijnlijk ook de Heidelberg-mensch uitsluitend jager en wanneer wij bij deze ons terdege

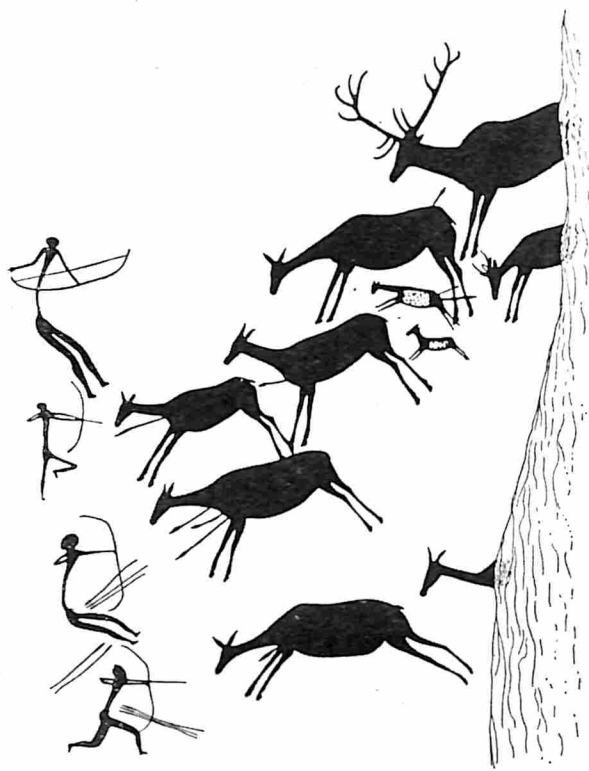

„VENUSBEELDJES" UIT DE CROMAGNON-PERIODE
(Naar Obermaier)

rekenschap geven van het feit, dat de Neanderthaler slechts steenen speren en bijlen tot zijn beschikking had en geen pijl en boog of beter geconstrueerde jachtbenodigdheden kende, dan eerst kunnen wij beseffen, hoe perfect hij de jagerskunst verstaan moet hebben. ☼ Wat zijn godsdienstig en zieleleven betreft, die zijn ons zoo goed als onbekend; geen sporen hiervan hebben tot een reconstructie kunnen leiden. Wellicht heb ik dit overdreven, vooral wanneer wij de vondst in Zwitserland tot dit tijdperk mogen rekenen. Daar heeft men, om dadelijk met de deur in huis te vallen, op den bodem en voor den ingang van een lang vergeten grot, holenbeerschedels aangetroffen, welke keurig netjes in talrijke „steen kistjes" gerangschikt waren. (Onder de steenen kistjes dient men te verstaan: ruimten, welke door steenbrokstukken in muurverband afgescheiden zijn). Hieruit heeft men geconcludeerd, dat de Neanderthaljagers de beren den kop afsloegen en die op een speciale wijze op een speciale plaats in de grot neerlegden. Wij zouden hier derhalve met een soort berencultus te doen hebben. Het is niet onwaarschijnlijk, dat onze Neanderthaler in den beer de personificatie van kracht, bewustheid en moed gezien heeft. ☼ Iets dergelijks vinden wij in eenigszins gewijzigden vorm thans nog bij de Ainoes van het eiland Sachalin, ten noorden van Japan. Bij deze nog steeds zeer primitieve menschen treffen wij de eigenaardigheid aan, dat zij de grenzen van hun dorp met berenschedels afbakenen, omdat deze naar zij meenen het dorp tegen allerlei kwaad en geweld kunnen beschermen. Wellicht had de Neanderthaler deze zelfde oergedachte. ☼ Nu de aera van den Cromagnon-mensch. ☼ Over zijn cultuurleven zou men wel boekdeelen kunnen schrijven. En dit hebben wij vooral te danken aan den eerbied afdwingenden arbeid der Fransche, Belgische en Duitsche praehistorici, die onvermoeid schrede voor schrede den aardbodem met de spade onderzocht hebben.

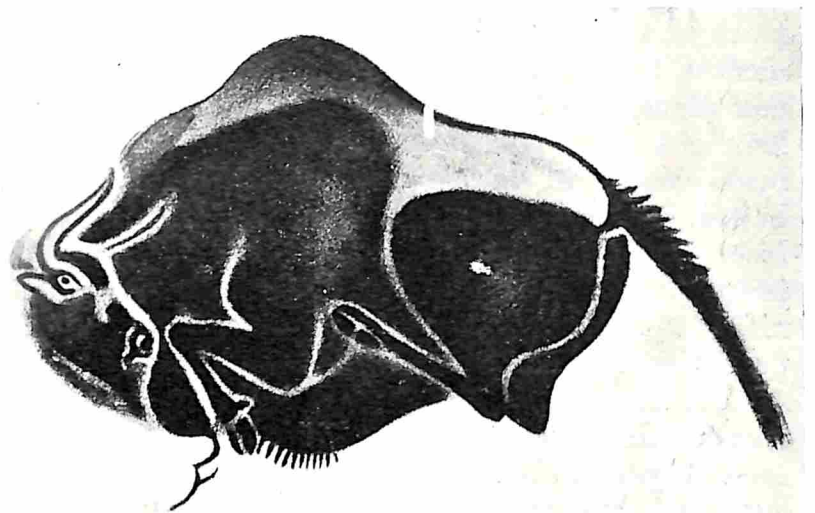
Doch wij zullen ons tevreden moeten stellen met het weinigje, dat dit artikel kan bevatten. Behalve nijverheidsartikelen en gereedschappen, heeft de mensch van Cromagnon ook echte cultuurproducten zooals schilderijen, teekeningen en boetseerwerken, gemaakt. ☼ Wij zullen eerst de nijverheidsartikelen beschouwen en daarna de meer artistieke producten. ☼ Eerst in dit tijdsgewricht kan men aan de hand van het opgegravene duidelijk waarnemen, hoe de menschelijke cultuur zich met rasse schreden in de richting der perfectie bewogen heeft. De primitief behouwen steenen speren, stiften, handboren, krabbers, messen en dolken zijn van het tooneel verdwenen en hebben plaats gemaakt voor fijnere en beter afgewerkte. Ook gebruikte de mensch van Cromagnon, althans in zijn beste cultuurperiode, reeds been, ivoor en hout voor het vervaardigen van zijn gereedschappen en wapens.

☼ De mooie harpoentjes uit België zijn wel de beste voorbeelden hiervan. Naar ik vermoed, hebben deze voorwerpen bij de zalmvangst een groote rol gespeeld en niet in de walvischvangst, aangezien deze harpoenen 1° daarvoor te klein van stuk zijn en 2° ver van de zeekust, in het diepe binnenland, aan de toenmaals breedere oevers van de Rhône en Maas, gevonden zijn. Naast deze beenen harpoenen heeft de mensch van Cromagnon een vreemd (evenzoo beenen) voorwerp in zijn woonsteden achtergelaten, dat Lartet „bâton de commandement" of commandostaf genoemd heeft. Deze is n.l. niets anders dan een al of niet geornamenteerd stuk rendiergewei, waarin één of meer gaten geboord zijn. Waarvoor deze gediend hebben, staat nog niet vast. Lartet zelf vermoedde, dat de commandostaf een waardigheids-teeken van het één of andere stamhoofd moest voorstellen, een meening, welke niet overal instemming heeft gevonden. ☼ Het allervoornaamste voorwerp, dat wij tot en met heden aan de Cro-

EEN VOORHISTORISCH JACHTTAFEREEL. MEN LETTE OP HET GEBRUIK VAN PIJL EN BOOG, WELKE WAPENS DE CROMAGNON-MENSCHEN REEDS KENDEN. OFSCHOON EEN WEINIG SCHEMATISCH ZIJN DE AFBEELDINGEN TOCH STERK EXPRESSIONISTISCH

moedde, dat de commandostaf een waardigheids-teeken van het één of andere stamhoofd moest voorstellen, een meening, welke niet overal instemming heeft gevonden. ☼ Het allervoornaamste voorwerp, dat wij tot en met heden aan de Cro-

EEN BEKENDE POLYCHROME TEEKENING (KALVENDE BISON) UIT HET CROMAGNON-TIJDPERK

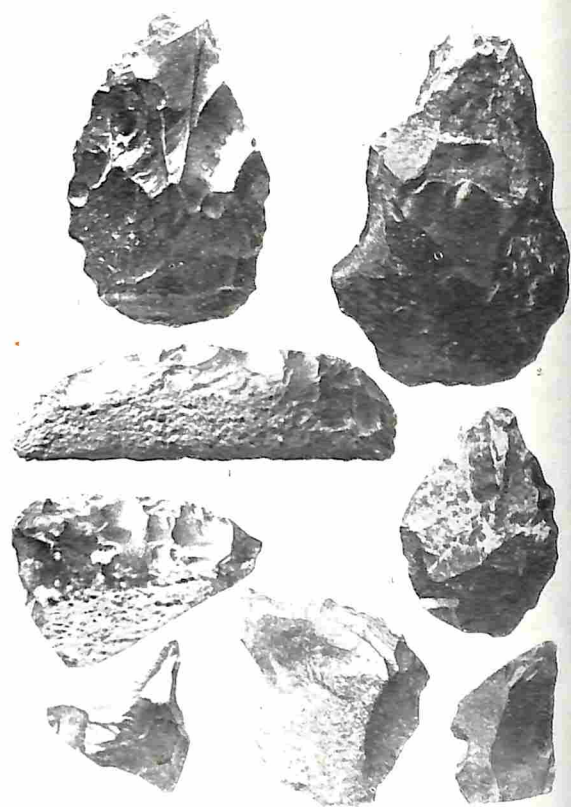

GRAVEERINGEN VAN CROMAGNONS
OP BEENEN VOORWERPEN
(Naar Obermaier)

magnon-vergetelheid hebben ontrukt, is, dunkt mij, een soort beenen naald, welke vooral in België vaak aangetroffen werd. Dit geeft ons het recht te vermoeden, dat de mensch van Cromagnon reeds de edele kunst verstaan heeft, om zijn kleedstukken uit ruw gepraepareerde dierenhuiden te vervaardigen en ze te verstellen. ☞ Metaal en gepolijste steenen voorwerpen kende hij nog niet; deze doen eerst in het z.g. mesolithicum resp. neolithicum (het middelste en het latere steenen tijdperk) hun intrede. ☞ Met het oog op de beschikbare ruimte zullen de aesthetische producten ook in vogelvlucht besproken worden. ☞ In de allereerste tijden uit de Cromagnon-periode treft men kneed- en boetseerwerken aan, welke niet zoo dadelijk als uiterst primitief gequalificeerd kunnen worden. Een reden temeer, om te vermoeden, dat de Europeesche mensch vóór dit tijdsgewricht zich reeds beziggehouden moet hebben met deze kunst. ☞ Iets typisch uit de Cromagnon-periode zijn de z.g. Venusbeeldjes (plastische vrouwenvoorstellingen), welke men in den loop der jaren over heel Europa aangetroffen heeft. Bij deze beeldjes valt reeds dadelijk op te merken, dat bepaalde vormen overdreven zijn uitgebeeld, hetgeen tot de meening geleid heeft, dat zij opgevat dienen te worden als idolen der vruchtbaarheid. Merkwaardig is, dat het steatopygische verschijnsel zoo goed weergegeven werd. (Van steatopygie spreekt men, wanneer het vetweefsel op de zitvlakken zoodanig in omvang is toegenomen, dat dit t.o.z. van de lichaamsas ver uitsteekt). Hieruit heeft men de conclusie getrokken, dat de vrouwen der Cromagnons evenals de Hottentotsche schoonen steatopygisch waren. Het is dan net, alsof in den loop der ontwikkeling dit kenmerk als constitutie-eigenschap uit des menschen gestalte weggevaagd is. ☞ Doch behalve de vrouw heeft de Cromagnon-mensch het dier, in welks midden zijn bestaan zich ook afgespeeld heeft, als object zijner kunstgevoelens gekozen. Op voortreffelijke wijze heeft de bison-vondst in de grot van Tuc d'Audoubert dit bewezen. Genoemde vondst bestond uit drie leemen bison, één mannelijke, één vrouwelijke en één jeugdige, welke, zelfs anatomisch beschouwd, magnifiek zijn weergegeven. Naar schatting zijn deze prachtige kunstproducten ± 25000 j. oud. Een niet minder belangrijke plaats heeft de kunst op de rotswanden der hollen in het leven van den Cromagnon-mensch genomen. Deze uit graveeringen, teekeningen en schilderijen bestaande kunst, welke na intensieve exploratie der hollenwanden eerst sedert 1890 eigendom geworden zijn der praehistorische

wetenschap, moet niet alleen het praehistorische oog gestreeld, maar ook het recente voor een opening gesteld hebben. De schilderijen zijn zelfs zoo perfect en zoo mooi, dat men in den aanvang zich maar niet overtuigen kon, hier inderdaad met een voorhistorische kunst te doen te hebben. En mochten sommige schilderijen, welke rijkelijk over de wanden der eens bewoonde hollen verspreid zijn, een weinig schematisch lijken, toch zijn ze zoo expressief uitgebeeld, dat men trots alle verstandelijke bedenkingen de waarachtige kunstenaarsaard van haar schepper moet toegeven. Dit is o.a. het geval met de rotsschildering van de Cueva de Los Cabalos in Spanje. Het zij hierbij nog vermeld, dat wij uit sommige schilderijen, waarbij vrouwen afgebeeld staan, duidelijk de steatopygie kunnen onderkennen. ☞ Eén der fraaiste dierenafbeeldingen uit de Spaansche grotten is wel de veelkleurige figuur van een kalvende bison, welke zelfs door een modernen schilder niet zoo licht verbeterd kan worden. ☞ Behalve deze natuurgebeterd treft men zoo nu en dan trouwe schilderijen van op menschen gelijkende wezens aan, teekeningen van ons nog in het duister gewelker beteekenis voor ons nog in de grot „des huld is. Deze teekeningen, welke o.a. in de grot „des trois frères" (Ariège), aangetroffen werden, kenmerken zich door hun eigenaardig „half mensch half dier"achtige structuur. Wat zou zoo iets moeten voorstellen? Over het algemeen is men geneigd om naar analogie van de zeden en gewoonten der primitieven in deze vreemde kunstuitingen een toovenaar of medicijnmeester te zien. Immers ook de natuurvölkeren van onzen tijd houden er dergelijke potsierlijk toegetakelde priesters, medicijnmannen etc. op na! En waarom zou het dan niet mogelijk kunnen zijn, dat onze Cromagnon-menschen, staande in den morgen der ontwikkeling, evenzoo medicijnmannen, priesters en toovenaars in hun ceremonieel leven betrokken hebben? ☞ Tot slot zij nog iets omtrent zijn dood gemeld.

Even als doorgaans alle volkeren ter wereld in den loop der eeuwen hun zonen en dochteren bij den dood aan de aarde hebben toe vertrouwd, zoo hebben de menschen van Cromagnon dit ook gedaan. De vondsten, niet alleen van Franschen bodem, hebben deze begraafing ten duidelijkste

PALEOLITHEN UIT DE NEANDERTHAL-PERIODE. LINKS ONDERAAN EEN STEENEN HANDBOOR; BOVENSTE RIJ: ZG. „FAUSTKEILEN"
(Naar J. Szombathy)

gedemonstreerd. Maar behalve dit heeft de mensch van Cromagnon ook een zekeren begrafenisritus gekend. Volgens dezen ritus begroeven ze hun dooden gemeenlijk in zijdelingsche, liggende houding en eenigszins samengebogen. Bovendien omgaven ze hun lijken, welke met allerlei versierselen omhangen werden, met roode aarde. Dat zulks met een zeker magisch doel gedaan werd, is niet meer aan twijfel onderhevig, vooral wanneer wij zien, hoe de dooden der Cromagnons opgesmukt zijn met Kauri-schelpen en wel steeds op éézelfde wijze aangebracht,

n.l. twee op het voorhoofd, één op iederen arm en vier op de knieën. Wat heeft dit te beduiden? Wederom naar analogie der zeden en gewoonten van sommige primitieven, kunnen wij gerust aannemen, dat hieraan ook een symboliek ten grondslag gelegen heeft. Men wilde destijds n.l. te kennen geven, dat het leven door den dood weggenomen was en door middel van de Kauri-schelpen en de bloedroode aarde als resp. symbolen van de levenschenkende kracht en van het levende bloed terug gegeven kon worden. (Slot volgt)

DE GEOORDE FUUT

DOOR MR. FR. HAVERSCHMIDT

EEN vijftiengintig jaren geleden was deze mooie futensoort in ons land als broedvogel

nog vrijwel onbekend en kwam hij

in najaar en winter alleen in klein aantal op den trek voor. Doch zooals wel meer in de vogelwereld voorkomt, breidde deze soort, die haar hoofdverspreidingsgebied in Midden- en Oost-Europa heeft, zich naar het Westen uit en omstreeks 1918 werd zij op onderscheidene plaatsen tegelijk in ons land broedend vastgesteld. Ook verder naar het westen, naar Engeland en Ierland, waar zij voor dien totaal ontbrak, breidde zij haar broedgebied uit.

De Geoorde Fuut houdt, wat grootte betreft, ongeveer het midden tusschen de gewone Fuut en zijn kleinere verwant, de Dodaars. In den broedtijd is het een

zeer kleurige vogel. De onderzijde is helderwit en prachtig contrasteeren de oranje-roode flanken tusschen de witte onderzijde en de gitzwarte rug en vleugels. Ook de kop en hals zijn zwart, van daar zijn Duitsche naam Schwarzhalsstaucher. Zijn weinig fraaien Hollandschen naam ontleent hij aan de beide oranje-roode oorkwasten, waarvan hij er een aan iedere zijde van den kop heeft. Deze oorkwasten kan hij wijd uitzetten, waardoor zijn kop dan zeer breed en dik lijkt. Zijn oogen zijn felrood, hetgeen het kleurrijke nog aanmerkelijk verhoogt. De Geoorde Fuut broedt, hoewel zeldzaam en op slechts weinige plaatsen in ons land, op stille, niet te groote plassen, en is dan ook niet een bewoner van de uitgestrekte vischrijke wateren, die zijn verwant, de gewone Fuut, bewoont. De heiplassen in Drente en Noord-Brabant, de duinmeren op Texel en Oostvoorne en dergelijke zijn de plaatsen waar men hem kan verwachten. De vogels zijn echter nogal wispelturig met hun broedplaatsen, bewonen bijvoorbeeld eenige jaren achtereen geregeld een zelfde terrein en verdwijnen dan

plotseling om zich elders te gaan vestigen. In tegenstelling tot zijn verwanten, die meestal alleen in

paren broeden, nestelt de Geoorde Fuut vrijwel uitsluitend in groepjes en op terreinen waar de soort talrijk is, maar in Nederland is dat nergens het geval, broedt de vogel in kolonies van dicht opeen gelegen nesten, soms wel tegen de honderd bij elkaar. Evenals van de andere futensoorten is ook zijn nest een drijvende massa waterplanten, waarin de 3 of 4, bij uitzondering wel eens 5, eieren liggen. Deze eieren zijn als ze pas gelegd zijn helder wit, doch doordat ze temidden van de steeds vochtige massa waterplanten liggen, waaruit het nest bestaat, worden zij tijdens de broedperiode steeds donkerder, zoodat ze op het laatst een koffiebruine kleur hebben.

Foto Fr. Haverschmidt

GEOORDE FUUT

Ook de Geoorde Fuut heeft de echte futeneigenschap om bij het verlaten van het nest en zoodra hij onraad bemerkt, met een vlugge beweging de eieren in het nest met nestmateriaal te bedekken, zoodat het nest dan op een hoopje samengedreven waterplanten gelijk. Na ruim drie weken broeden komen de eieren uit en het is dan zeer de moeite waard om een huishouden Geoorde Futen in zijn doen en laten gade te slaan. Deze vogels hebben namelijk de gewoonte om de pas uitgekomen jongen op den rug te nemen, daar ze zich den eersten tijd blijkbaar nog niet voldoende op het water thuis voelen. Zoo'n Fuut met een 3- of 4-tal jongen op den rug, die zich onder zijn vleugels verborgen houden, valt direct op omdat hij dan wat groter dan anders lijkt, daar hij zijn vleugels wat hooger houdt. De eene vogel, bijvoorbeeld het wijfje, zwemt dan met haar jongen onder de vleugels rond, terwijl het mannetje in de nabijheid voedsel aan het zoeken is. Heeft hij een of ander waterinsect gevangen, dan zwemt hij naar het wijfje toe en dan ziet men van onder haar

vleugels een paar kleine kopjes tevoorschijn komen, die het voedsel van het mannetje in ontvangst nemen. Als de jongen al half volwassen zijn, ziet men ze nog wel eens op den rug van een der oude vogels kruipen. Worden ze wat grooter, dan zwemmen ze zelfstandig in het water rond, maar worden toch nog steeds door hun beide ouders gevoerd. De jongen zien er lang niet zoo kleurig uit als de ouden, maar dragen een onaanzienlijk wit en grauwwaart veerenkleed en missen de oranje roode flanken, den gitzwarten hals en oranjerode oorkwasten van de oude vogels. Als de broedperiode afgelopen is, verliezen de oude vogels ook die onderdeelen van hun veerenkleed en dragen tot aan de volgende broedperiode hetzelfde eenvoudige

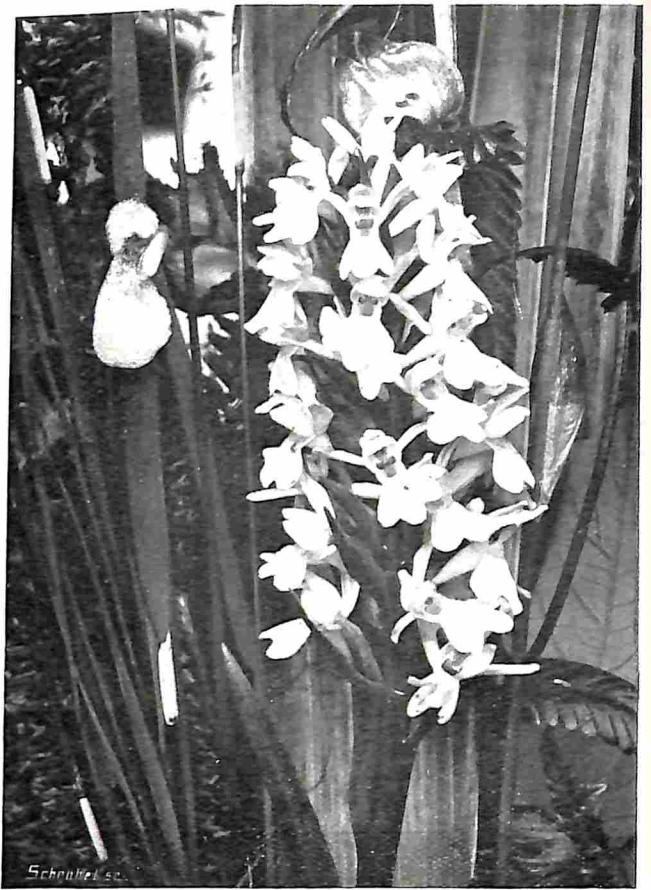
WELRIEKENDE NACHT-
ORCHIS

vetderkleed als de jongen. ☼ De pas uit het eigekomen Geoorde Futen schijnen aan veel gevaren te zijn blootgesteld, want zelden ziet men een ouderpaar met meer dan 2 of 3, dikwijls slechts met één jong, hoewel er toch vele nesten zijn, die 4 eieren bevatten. Geoorde Futen zijn hoofdzakelijk insecteneters en eten dan ook vrijwel geen visch, dit in tegenstelling tot de gewone Fuut, die bijna uitsluitend van visch leeft en door deze eigenschap nog wel eens te lijden heeft van vervolging van beroepsvisschers, die hem, volkomen ten onrechte overigens, als schadelijk voor den vischstand beschouwen. ☼ Het fotografeeren van de Geoorde Fuut op zijn nest kostte weinig moeite. Het nest, dat ik door zijn gunstige ligging op het oog had, bevatte aanvankelijk 4 eieren, waarvan er echter reeds 2 waren uitgekomen en waarvan de jongen al door een der oude vogels waren weggevoerd. De 2 overgebleven eieren waren aangepikt en men kon het jong in de eischaal hooren piepen, druk bezig als het was zich daaruit te bevrijden. Ik moest mij dus haasten om niet te laat te komen. De camera stond geheel vrij zonder eenige camouflaage op het statief in het ondiepe water vlak bij het nest en een dunne draad verbond het toestel met mijn schuilplaats, die een dertigtal meters achter een paar struiken aan den waterkant in orde gebracht was, vanwaar ik een vrij uitzicht op het nest had. Ik was nog maar nauwelijks op mijn schuilplaats aangekomen, toen ik een der Geoorde Futen al vlak bij het nest zag rondzwemmen. Zonder eenige vrees te toonen voor de open en bloot staande camera, zwom de vogel naar het nest toe, wipte met een sprongetje uit het water op den nestrand, schoof met een vlugge

beweging van den snavel het nestmateriaal opzij, dat de eieren bedekte, zoodat deze vrij kwamen, liet zich daarna langzaam op de eieren neer en zette zich te broeden. Op dat moment spande ik langzaam den draad, de sluiterging af en even schrok de broedende vogel van dit geluid,

doch bleef rustig zitten broeden. ☼ Om een nieuwe plaat in te schuiven moest ik echter naar de camera toe en ik zag nog juist, toen ik door het ondiepe water naar het nest toewaarde, hoe de broedende vogel vlug opstond, met een bliksemsnelle beweging de eieren in het nest met nestmateriaal bedekte en daarna in het water verdween. direct onderdook om een heel eind verder boven te komen. ☼ Na korten tijd had ik een tweede opname gemaakt, doch bij de derde ging het minder goed. Ik had zeker te hard aan den draad getrokken, want tot mijn grooten schrik zag ik plotseling het statief met de camera heel langzaam vooroverbuigen en tergend langzaam doorzakken, om met een smak in het water terecht te komen, de camera totaal onderdompelend. Niet alleen was de opname hierdoor bedorven, maar ook eischte het toestel na dit onvrijwillig bad een grondige revisie en reparatie.

Maar ik mocht met twee opnamen van de z e n mooien en zeldzamen vogel niet ontevreden zijn en dergelijke incidenten zijn nu eenmaal het lot van den natuurfotograaf.

HANDEKENSKRUID

HARLEKIJNORCHIS

Onze wilde Orchideeën

DOOR M. BARENDRECHT—HOEN

ORCHIDEEËN in bloei! Bij den naam alleen al spitsen wij onze ooren en krijgen wij een visioen van takken, beladen met zuiver witte of paarse bloemen, van zeer ingewikkelde bloembladcontouren, van typische kleuren en exotische vormen. Iedereen, die verleden jaar de groote tentoonstelling op Groenendaal heeft bezocht of wel eens op de étalages der bloemwinkels let, kan er van meepraten, hoewel hij waarschijnlijk wel niet van alle soorten en variëteiten op de hoogte is. Toen wij dan ook jaren geleden aan iemand vertelden, dat er orchideeën in onzen wilden plantenhoek groeiden, waren er mensen, die met groote belangstelling een kijkje kwamen nemen, maar die echter danig teleurgesteld waren, omdat die lange, sprieterige planten met hun onoogelijke groene bloemetjes in niets geleken op de zoo exotische reuzen uit de winkels. Beleefd bekeek men de planten, maar aan de heele houding was te merken, dat men het vrij dwaas vond om een paar van die bloemen, die nu heelemaal niet mooi waren, zulk een drukte te maken. Nu is de twebladorchis, *Listera ovata*, niet een van de meest effectvolle soorten en is het wel te begrijpen, dat een leek, die nu eenmaal aan het begrip orchidee een andere voorstelling heeft vastgeknoopt, meer verwacht. Maar toen we in Zuid-Limburg eens een paar mooie soldaatjesorchissen hadden meegebracht voor een dame, die toch wel van bloemen hield, en toen wij ook deze vol teleurstelling hoorden zeggen: „Is dat nu een orchidee?“, gaven we het op. ☞ Het is eigenlijk maar gelukkig, dat onder het gewone publiek niet die bewondering heerscht voor orchideeën-

by zelfs niet kunnen bedwingen en ondanks afspraken en beloften toch telkens, wanneer zij een vindplaats hebben ontdekt, de daar ter plaatse groeiende planten plukken en zelfs uitsteken. En dit alles om later met trots een verdorde plantenrest in een herbarium te kunnen toonen. Natuurlijk kan er in het aanleggen van een herbarium op zichzelf geen kwaad steken, maar het is toch niet goed te praten,

dat iedereen dit maar naar hartelust met de zeldzaamste planten zou vullen. En natuurlijk is het ook een ander geval als men zelf de planten tracht verder te kweken; bedenkelijker weer wordt het als er handel in wordt gedreven. ☞ Nu hebben wij echter gelukkig orchideeën genoeg in ons land, waar wij gerust een boeketje van kunnen plukken. Het handekenskruid bloeit bij honderden in veenachtige weiden, waar het heele plekken lichtviolet of donkerpurper kan kleuren, want de tinten wisselen nogal eens. De harlekijnorchis lijkt nogal veel op dit handekenskruid en komt ook vrij veel voor, maar zij bloeit iets vroeger en de knollen zijn niet verdeeld, maar gaaf. Dit knollenken-

GEVLEKTE ORCHIS

KEVERORCHIS

in-het-wild als onder biologen en natuurliefhebbers, want anders bleven niet veel zeldzame soorten bewaard. Die liefhebbers zijn al gevaarlijk genoeg, want er schijnt onder onze Hollandse planten geen enkele te zijn, die zoo fascineert als de orchidee. Het is bekend, dat velen deze orchideeën-

merk heeft ook al menigeen, die er moeilijk uit kon komen, verleid, de plant maar even uit den grond te trekken en zoolang dit nu maar beperkt blijft tot de in groote groepen voorkomende orchideeën is het niet zoo heel erg, maar onverantwoordelijk blijft het toch. Op ongeveer dezelfde plaatsen als de vorige, soms op vochtigen zandgrond, vaak ook meer naar den kant van het riet, bloeit de welriekende nachtorchis, direct te herkennen aan de lange spoor. Deze prachtige plant is echter niet zoo algemeen als de vorige, al schijnt ze plaatselijk wel veel voor te komen. Deze plaatselijke opeenhooping van orchideeën is altijd bedriegelijk. Als wij bedachten, dat de poppenorchis, *Aceras anthropophora*, in Limburg haar eenige groeiplaats had, waar ongeveer vijftig exemplaren bijeen stonden te bloeien, zouden wij zeker vermijden een van die vijftig planten uit te rukken, want dan zijn er nog maar negenenveertig in Nederland over! Iemand, die dit niet weet, wordt door den overvloed ter plaatse getroffen (aan een boom zoo volgeladen mist men drie, vier pruimpjes niet) en vaak worden er dan een paar geplukt. Wie orchideeën plukt, moet zich dus eigenlijk altijd af-

BOSCHVOGELTJE

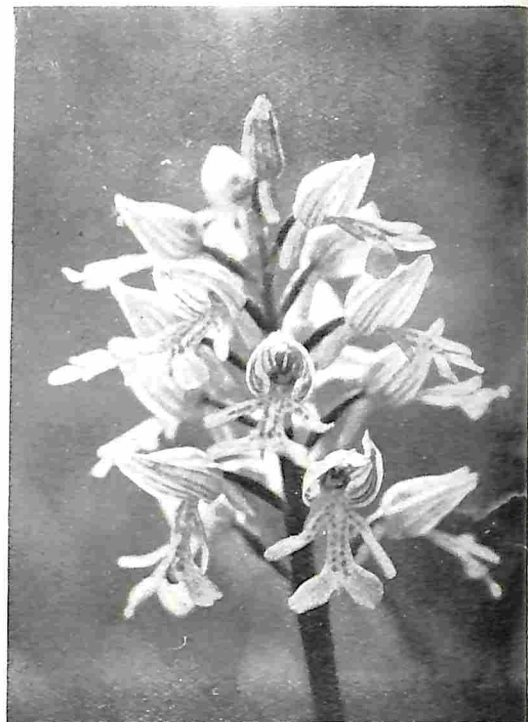

VLIEGENORCHIS

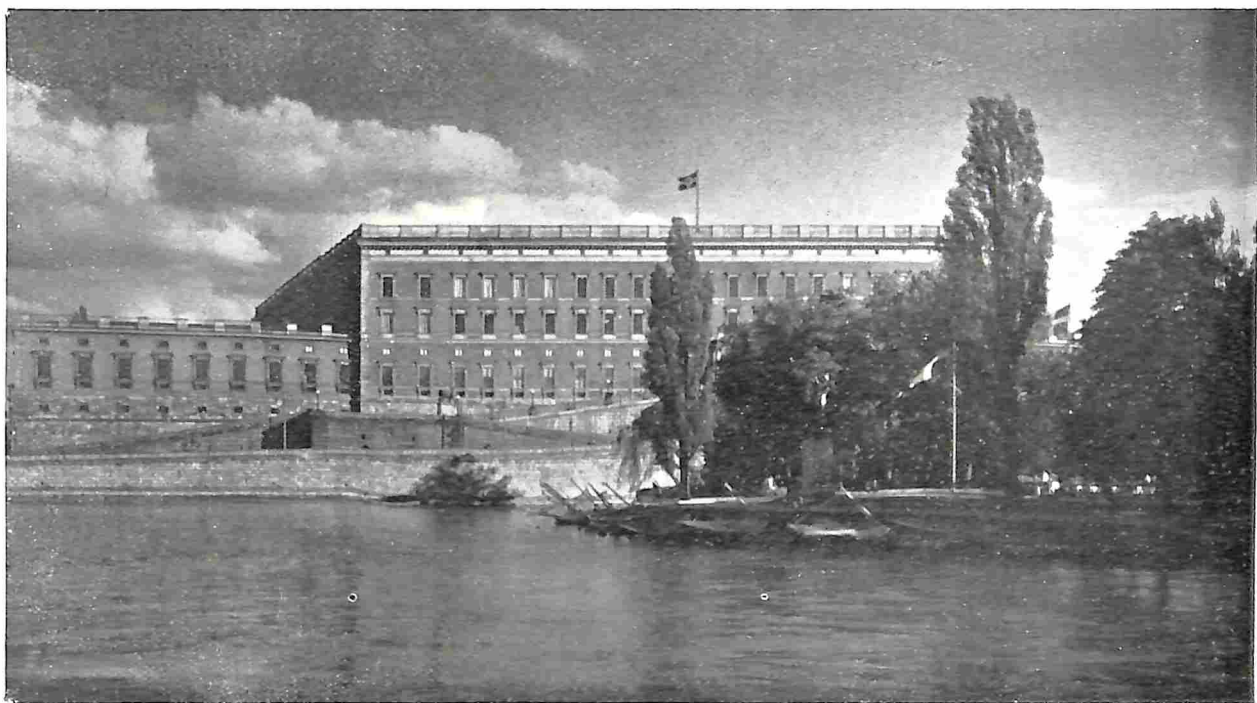
vragen of het verantwoord is, wat hij doet. Het wordt bijna vervelend hier nog eens op terug te komen, maar daar het vaak gedachteloosheid is en geen opzet, waartegen weinig valt te doen, kan het toch geen kwaad hier nog eens te waarschuwen. Naast handekenskruid en harlekijnorchis bezitten wij dan ook nog de gevlekte orchis, echter door de vlekken op haar bladeren niet van het handekenskruid te onderscheiden, want deze bezit ze ook. Die paarse en vleeschkleurige orchideeën in ons land te leeren kennen, levert dan ook vaak moeilijkheden voor iemand, die graag het naadje van de kous wil weten, maar als men daar niet zoo'n behoefte aan heeft, zijn er andere, aardige dingen genoeg aan deze weiland- en veenorchideeën te bewonderen. Iedereen kent natuurlijk wel zoo langzamerhand het feit, dat de meeldraden zijn vervangen door gesteelde stuifmeelklompjes en dat de stamper door een kleverig schijfje vaak boven den honingvoorraad is geplaatst; het bezoekende insect draagt dan de stuifmeelklompjes als hoorn-tjes mee op zijn kop. Bloemen met een zeer lange spoor worden natuurlijk slechts door vlinders bezocht. Bekend ook is het waarschijnlijk wel dat de bloempjes aan de aar meest op een zoogenaamd steeltje zitten, hetwelk echter het vruchtbeginsel is. ☼ De belangrijkste feiten uit het orchideeënleven zijn wel de verspreiding, de bevruchting en het wonderlijke verdwijnen en ergens anders weer te voorschijn komen. De meest zeldzame soorten hebben hun voornaamste groeiplaatsen rondom het gebied van de Middellandsche zee en de planten die wij in Limburg en ook in de duinen vinden, of liever vonden, schijnen hier in het Noorden dus wel verdwaald. Tegen de kou kunnen vele dan ook niet en na een kouden winter zijn er altijd wel plekken waar het aantal sterk achteruitgaat. Zoo weten wij op het oogenblik niet zeker of de poppenorchis, die enkele jaren geleden nog in Z.-Limburg voorkwam, daar nog groeit. ☼ Uit het Zuiden zijn de orchideeën dus in ons land gekomen en door het Rijnland en langs de Moezel bereikten ze Zuid-Limburg, later ook Zuid-Engeland en onze duinen. Daar het orchideeënzaad zoo fijn is als stof, kan men zich zulk een reis makkelijk voorstellen. Het zaad stelt echter hoge eischen aan zijn omgeving en daar sommige soorten kalk in den bodem niet kunnen missen, is hun verspreidingsgebied in ons land dan ook klein. Daarbij komt dan nog de ontwatering der duinen, het aanleggen van villaparken en het

kunstmest strooien in de weilanden, die het den orchideeën hier moeilijk maken. Een heel gewone soort is weer de kever- of tweebladorchis uit vochtige duinboschjes, die nog vrij veel langs den weg voorkomt, maar zeldzame soorten zijn Boschvogeltje, Soldaatje en Vliegendorchis, allemaal klantjes uit Zuid-Limburg die daar eind Mei, begin Juni op beschaduw-

de kalkheuvels groeien. Eens, door een zeldzaam toeval, want wie heeft er nu omstreeks midden Mei of Juni vrij, zagen we deze orchideeën in vollen bloei, de forsche Soldaatjes-orchis met haar prachtig geteekende bloemen, het boschvogeltje, nog net in knop en de vliegendorchis als een klein maar fijn sieraad tusschen het gras. Ook Orchis purpureum, de bruine orchis, vonden we daar, volop bloeiend langs de helling van een kalkheuvel en deze plant bereikte op sommige plaatsen een hoogte van bijna driekwart meter. Vooral het lichtroze tegen het donkerpurper-op-het-bruine-af maakt altijd een prachtigen indruk. Dan zijn er nog de fijne Muggendorchis, het Hondskruid, dat wel heel zeldzaam wordt, de typische vogelnestorchis, Neottia nidus avis, die op het eerste gezicht wat aan stofzaad doet denken, omdat ook hier het bladgroen totaal ontbreekt en de meer algemeene Wespendorchis. Het soortenaantal is nog altijd vrij groot, het aantal exemplaren van vele soorten gaat echter helaas schrikbarend achteruit. Maar misschien breken voor de orchideeën nog wel eens betere tijden aan. Zachte winters doen hun veel goed en als de menschen nu ook nog een handje meehelpen, wie weet gaan ze dan niet in aantal vooruit.

SOLDAATJES-ORCHIS

DE NOORDELIJKE FAÇADE VAN HET KONINKLIJK SLOT TE STOCKHOLM

DE WESTELIJKE FAÇADE VAN HET KONINKLIJK PALEIS TE STOCKHOLM

Zweden, het land der Bernadottes

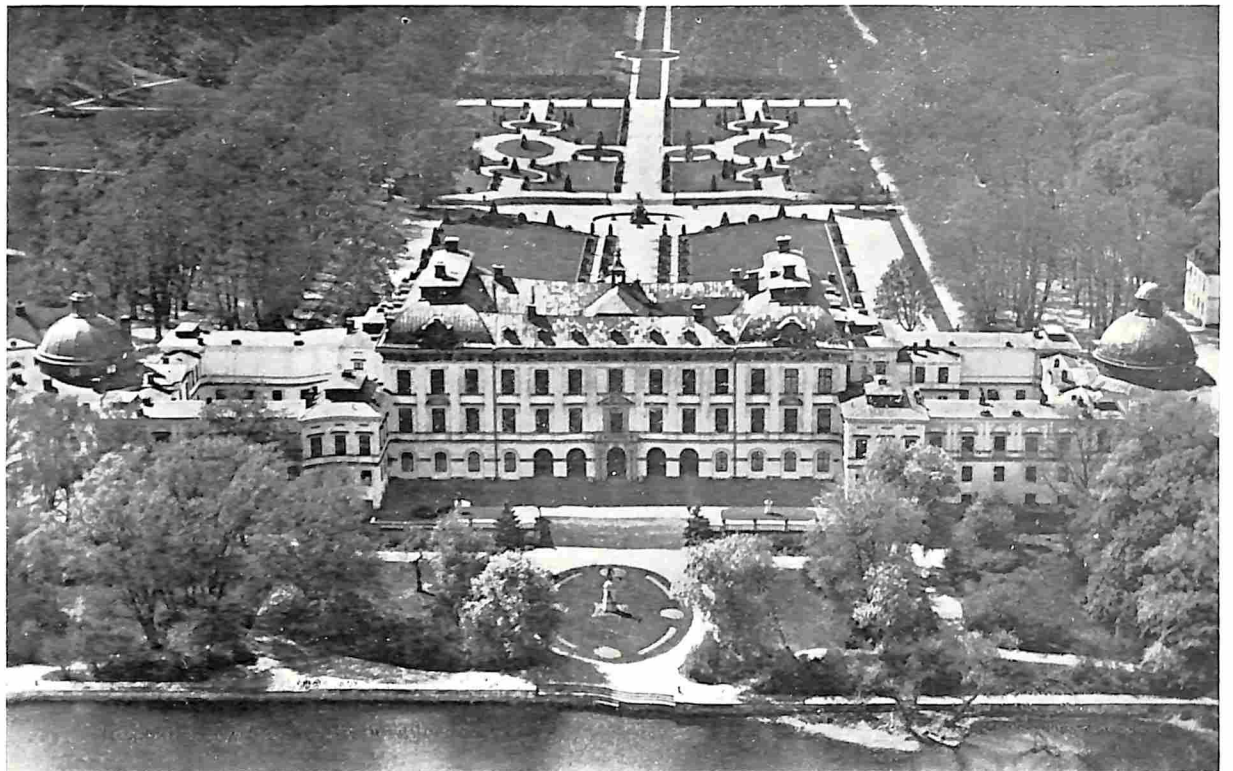
(Slot van bladz. 279)

DE Fransche maarschalk Bernadotte. Prins van Pontecorvo, candidaat voor den troon der Wasa's. Het klonk ongelooflijk, was in strijd met elke traditie. Er wordt verhaald, dat het eens gebeurde te Marseille, waarschijnlijk in het jaar 1787, dat een regiment koninklijke mariniers, zoo juist uit Corsica aangekomen, zich ontscheept had, en dat de soldaten bij groepjes de stad binnen trokken om de hun aangewezen kwartieren op te zoeken. In een der hoofdstraten, op de stoep van een mooi patriciërshuis, stond een meisje van ongeveer zes jaren naast haar vader en keek nieuwsgierig naar den langen onderofficier, die eensklaps op hen toetrad en zich voorstelde als: Bernadotte, fourier. (Bernadotte was fourier van 21 Juni 1786 tot 11 Mei 1788). De onderofficier toonde het biljet van inkwartiering, dat hem recht gaf ophuisvesting bij den Heer François Clary, fabrikant van zijdenstoffen te Marseille, en terwijl deze het biljet inzag, knikte de fourier vriendelijk tegen het aardige dochttertje. Désirée genaamd. Maar de heer Clary bleek weinig ingenomen met zijn gast; hij, de deftige koopman, meende aanspraak te hebben op een militair van hooger rang; hij schreef een kort briefje aan den commandant van het regiment, en de fourier werd daarmee teruggezonden. De afgewezen onderofficier, beleedigd, verbeet zijn drift en ging vlug heen. Zóó was, naar verhaald wordt (Désirée heeft later zelve dikwijls het curieuze verhaal van deze eerste ontmoeting tusschen Jean Baptiste Jules Bernadotte en Bernardine Eugénie Désirée Clary meegedeeld). En klinkt het niet heel zonderling, als een sprookje, dat deze Fransche fourier en het dochttertje van den zijdefabrikant uit Marseille ruim dertig jaren later zijn gehuldigd als koning en koningin van Zweden? ¹⁾ Jean Baptiste Jules Bernadotte, zoon van een procureur te Pau, werd niet lang na de inkwartiering te Marseille tot officier bevoor-

derd wegens zijn moedig gedrag, en hij begon zijn schitterende loopbaan in de geweldige jaren die toen gevolgd zijn. De groote Revolutie had het voor elken krijgsman, die talent bezat, mogelijk gemaakt de hoogste rangen te bereiken, en zoo ziet men Bernadotte reeds als jongeman van nauwelijks dertig jaren uitmunten onder de generaals der Fransche republiek. Het algemeen getuigenis van maarschalk Bernadotte was, dat hij een buitengewoon bekwaam veldheer was, eerlijk en gematigd, human tegenover de overwonnenen. En nu was hij de man, die Zweden na een tijd van groote moeilijkheden weder zou kunnen oprichten. Hij was het, die een vereeniging van Noorwegen en Zweden bewerkstelligde. Hij regeerde als koning van Zweden van 1814 tot 1844. — De tegenwoordige koning van Zweden, Gustaaf V. is een achterkleinzoon van genoemden Bernadotte, zeer bemind en

een groote beschermer van kunst en van sport. Het is toch bekend, dat Gustaaf V een uitnemend tennisspeler is, zelfs nu nog op zijn hoogen leeftijd. Over het algemeen zijn de Bernadottes begaafde kunstenaars. Prins Eugen, broeder van Gustaaf V, is een ook in het buitenland zeer bekend schilder. Vele zijner poëtische schilderijen bevinden zich in het Nationale Museum te Stockholm en Prins Eugen is het die de waardevolle fresco's schilderde in het schitterend mooie stadhuis te Stockholm. Gustaaf V was gehuwd met Prinses Victoria van Baden, die zeer begaafd was en zich bijzonder interesseerde voor muziek. Uit dit huwelijk sproten twee zonen, waarvan de oudste, kroonprins Gustaaf Adolf, die ook zeer veel voelt voor kunst, voor oudheidkunde en sport, eerst gehuwd was met Prinses Margaretha van Connaught, uit welk huwelijk vijf kinderen zijn. In 1920 stierf kroonprinses Margaretha en in 1923 hertrouwde de kroonprins met Lady Mountbatten, Prinses van Battenberg. ∞ Kroonprinses Margaretha, de Moeder dus der tegenwoordige koninklijke prinsen van Zweden en van Prinses Ingrid, kroonprinses van Denemarken, was bekend om haar warme naas-

1) „Van Wasa tot Bernadotte”, door Dr. K. E. W. Strootman.

SLOT DROTTNINGHOLM, GEBOUWD DOOR NICODEMUS TESSIN IN DE 2e HELFT DER 17e EEUW. EEN DER LIEVELINGSBUITENVERBLIJVEN VAN GUSTAV II

tenliefde, haar nederigheid en onweerstaanbare bekoorlijkheid. Selma Lagerlöf heeft op 20 December 1920 op verzoek van de Zweedsche academie, op de jaarlijkse bijeenkomst der achttien leden, waarvan zij de eenige vrouw is, een rede gehouden over kroonprinses Margaretha, voor welke voorbeeldige Vrouw zij zulk een groote vereering had, dat zij haar betitelde als toonbeeld „der ware dienares van het leven”, welke rede zoo gevoelig, inpoëtisch was, dat zij na het uitspreken van dit In Memoriam een diep gevoeld schrijven van groote dankbaarheid van den Kroonprins ontving. ☞ Koning Gustaaf V vertoefte het grootste gedeelte van het jaar in zijn koninklijk paleis te Stockholm, de betooverend mooie stad, genaamd de Mälarkoningin. Terecht onvolprezen is de ligging van het wondermooie Stockholm. Daar waar Mälarmeer en Oostzee zich verenigen, ontstond op de eilanden en de schiereilanden deze stad, door Birger Jarl meer dan zeven eeuwen geleden tot vesting uitgebouwd en tot hoofdstad van het rijk verheven. In voortdurende worsteling met het rotsachtige oergeesteente, dat ook nu nog overal te voorschijn komt, breidde Stockholm zich uit en ontwikkelde zich tot een der meest moderne steden van Europa. Daarbij bewaarde de stad echter, innig verbonden als zij is met de haar omgevende prachtige natuur, haar eigen karakter, haar Noorsche schoonheid. De „oude stad tussen de bruggen” heeft gedeeltelijk haar karakter bewaard. Hier liggen het koninklijk paleis, het Huis der Edelen (Riddarhuset) en de Ridderholmkkerk, het Zweed-

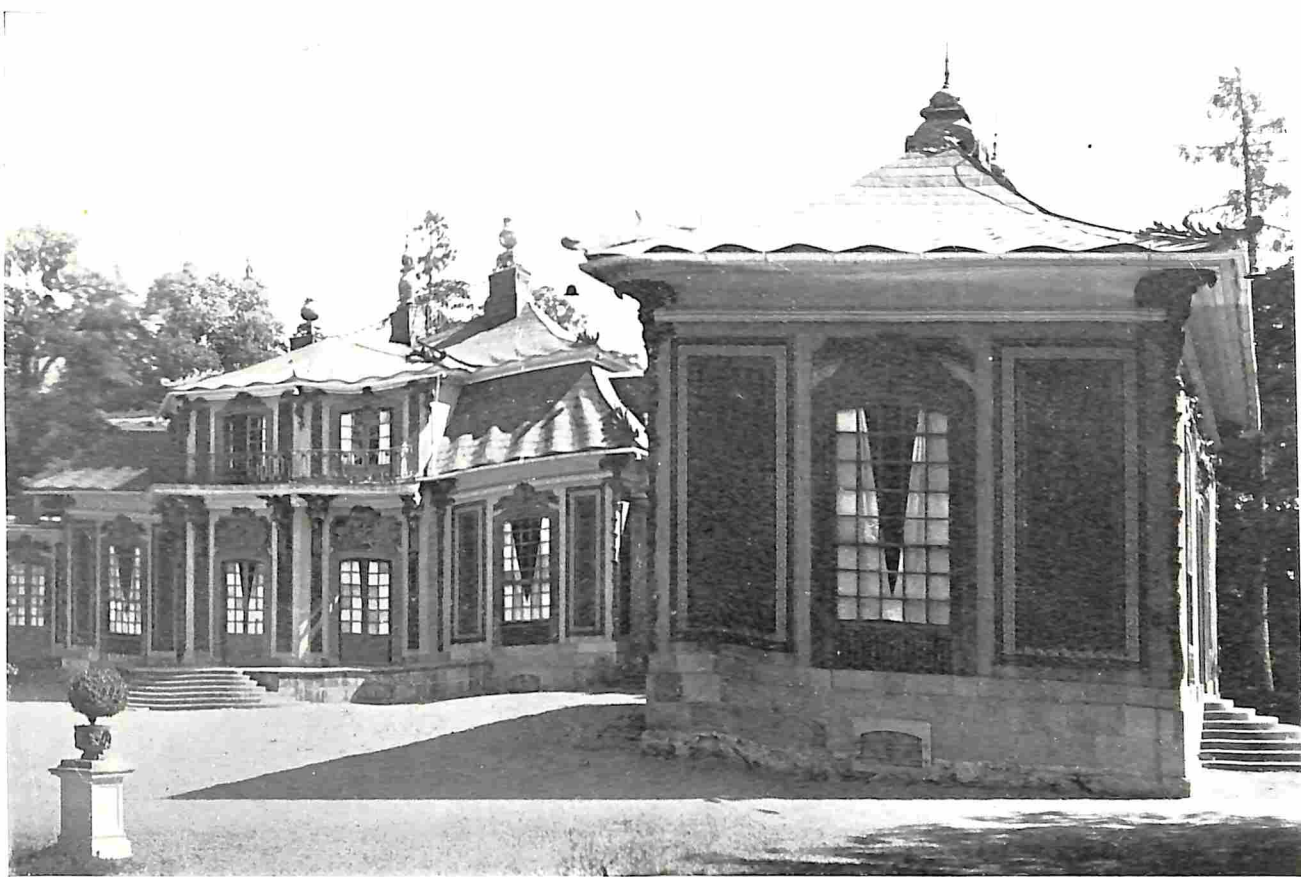
CUPIDO'S DOOR FRANÇOIS BOUCHER BOVEN EEN DER DEUREN VAN DE LOGEERTREKKEN IN HET KONINKLIJK SLOT TE STOCKHOLM

middeleeuwsch paleis, het Huis der Edelen, het Zweed-

beroemde spiegelzaal bevindt. ☞ Een gedeelte van den zomer door in zijn zomerresidentie in Södermanland op het slot Tullgarn, gebouwd einde van de 16de eeuw. De Erfprins Gustaaf Adolf met de erfprinses Sibylle verblijven met voorliefde op het kleine slot te Hagar, het „Paviljoen van de Koningin”, gebouwd tegen het einde van de 18de eeuw en voor korten tijd geheel gerestaureerd. Op het eiland Öland

aan de oostkust van Zweden, tegenover het slot Kalmar bevindt zich nog een klein zomerverblijf, dat bewoond werd door koningin Victoria. Aan het Mälarmeer ligt het zomerslot Drottningholm, door Tessin Sen: in Franschen barokstijl ontworpen, een geliefd zomerverblijf van den koning. Het van innig fijne Fransche smaak getuigend 18eeuwsche theater (1765—'66), behoorend bij het slot, was het centrum van de meest beroemde kunstenaars uit dien tijd: dichters, schilders, voordrachtskunstenaars en voornamelijk van toneelspelers, gedurende de regering van „Le Roi charmeur”, Gustaaf III, die zelf verschillende drama's in Alexandrijnen geschreven heeft. Het tooneel zoowel als de ruimte voor de toeschouwers is sinds de 18de eeuw onveranderd bewaard, en behoort tot de allersmaakvolste en volledigste oude theaters van Europa. De decors bestaan nog geheel ongeschonden, en het mechaniek van het tooneel werkt nog uitstekend. Gustaaf III, de groote bewonderaar van Lodewijk XIV, aan wiens hof hij veel vertoefde en die hem in alles wat kunst betrof tot voorbeeld was, heeft Drottningholm gemaakt tot een paradijs van fijnen smaak. Voorts bevindt zich ook in het groote, betooverend mooie park, met zijn oude eiken en

linden, het kleine lustslot „China” in 1766 door Adolf Frederik voor zijn gemalin Louisa Ulrika in zuiver Chineesch stijl gebouwd. Onder de levensgrootte portretten in olieverf ontzertijdgenooten in het slot Drottningholm bevindt zich o.a. ook een uitnemend portret van onzen koning Willem III. ☞ Waarlijk Stockholm en omgeving zijn van een wondere bekoring. Waar heeft men o.a. zulke

IN HET PRACHTIGE, UITGESTREKTE PARK VAN HET KASTEEL DROTTNINGHOLM. LIGT HET KLEINE LUSTSLOT „KINA”, DAT IN 1766 DOOR ADOLF FREDERIK VOOR ZIJN GEMALIN LOUISE ULRIKA IN CHINEESCHEN STIJL GEBOUWD WERD

paleis met zijn beroemde kunstschaten is gebouwd volgens de plannen van Nic. Tessin Junor, den kunstzinnigen bouwmeester. De werkkamer van den koning is een klein museum. In het koninklijk paleis woont behalve de koning, ook de kroonprins met familie, in welk deel van het paleis zich de

klare luchten, betooverend mooie meren, poëtische rivieren en schilderachtige zomerlanden? Ja, Zweden is een uitverkoren land!